

Kompas Nového evropského Bauhausu

Obsah

Úvod	1
Charakteristiky Kompasu NEB	2
Jak Kompas funguje	3
Kompas k hodnotám NEB	3
Udržitelnost	3
Estetika	5
Inkluze	6
Kompas k pracovním principům NEB	8
Participativní proces	8
Víceúrovňové zapojení	9
Transdisciplinární přístup	11
Aplikace Kompasu – Příklady	12

Úvod

V dokumentu [Komunikace Nového evropského Bauhausu](#), vydaném v roce 2021, se Komise zavázala k vývoji nástrojů, které umožní definování, charakterizaci, ověřování a hodnocení projektů **Nového evropského Bauhausu (NEB)** a které budou sloužit developerům a autorům konkrétních projektů k vyhodnocování toho, do jaké míry jejich projekty splňují kritéria iniciativy NEB a zdali dostávají jejím hodnotám. Komise na tom pracuje v rámci své **NEB Labelling strategy („Strategie nálepkování**

NEB“), projektu realizovaném ve „think and do tanku“ NEB Lab, který Komise sama vede. Tyto nástroje mají fungovat ve dvou úrovních:

- **The Compass/Kompas**
  - Uvádí klíčové charakteristiky vzorových projektů, podle kterých se mohou developéři nových projektů orientovat v otázkách, jaké vlastnosti by měl a jaké by naopak neměl mít řádný projekt **Nového evropského Bauhausu** a rozhodnout se, které parametry jejich projektu vykazují prostor pro další vylepšení. Může být aplikován na širokou škálu typů projektů: budovy, produkty, služby, vzdělávací modely atd.
- **The (self)-assessment tool/(samo)ohodnocení**
  - Tento nástroj pak dodá ke Kompasů seznam specifických a měřitelných kritérií, podle kterých si developéři mohou jasně stanovit míru, do jaké jejich projekt splňuje náležitosti **Nového evropského Bauhausu**

Charakteristiky Kompasů NEB

- Jedná se o první krok neboli pokládá základ pro další nástroje ohodnocování projektů
- Vyobrazuje tři hlavní hodnoty **Nového evropského Bauhausu**, tedy **udržitelnost, estetiku a inkluzi** na konkrétních příkladech
- Staví na třech základních pracovních principech NEB:
  - participativní proces (spolupráce ideálně všech zúčastněných stran, kterých se projekt dotýká),
  - víceúrovňové zapojení (lokální/regionální/národní autority, občanská společnost, podnikatelská vrstva, veřejné instituce, nevládní organizace atd.)
  - transdisciplinární přístup (zapojení odborníků z různých profesí, akademických kruhů a vědních oborů)
- Zaměřuje se na schopnost NEB projektů testovat a promovat nové vize, postupy a přístupy k řešení výzev
- Má základy v existujících teoriích a modelech, zároveň je otevřený novým postupům a experimentování
- Bude testovaný pomocí interakcí v rámci NEB komunity
- **Kompas nenahrazuje kritéria udělená konkrétním výzvám na financování projektů**

Jak Kompas funguje

- Pro každou hodnotu a princip pracovního postupu NEB, Kompas uvádí tři stupně ambicióznosti, které mají inspirovat a navádět nové projektanty od první fáze tvoření jejich projektů. Toho dosahuje pomocí kladení otázek, které mohou potenciální projektanty zajímat a následných názorných odpovědí na ně
- Uvádí jasný rámec, který rozděluje projekty na více a méně ambiciózní a projektanti si mohou ověřit, do jaké skupiny jejich projekt spadá
- Nejnižší stupeň ambicióznosti nastavuje jakousi laťku, od které se dá projekt nazývat projektem iniciativy NEB. Tento projekt splňuje základní hodnoty a požadavky NEB, není s žádnou z nich v rozporu
- Druhý a třetí stupeň ambicióznosti staví na tomto základu, rozšiřují ho, co se hloubky i rozsahu týče a ukládají si ambicióznější, komplexnější cíle s větším pozitivním dopadem na naše životy, než projekty prvního stupně
- Každý projekt bude mít specifický mix ambic a cílů, záleží na kontextu projektu, jde však o to, do jaké míry tyto ambice nastaví a zrealizuje
- Pro každý stupeň ambicióznosti ve vztahu k hodnotám a principům NEB byly vytvořeny otázky a odpovědi vysvětlené pomocí příkladů, takže je projektanti mohou uchopit převést do svých projektů
- Otázky nejsou položeny tak, aby na ně byla jednoduchá odpověď ano či ne, ale aby pobízely lidi k přemýšlení a komplexnímu uchopení hodnot a principů NEB

Kompas k hodnotám NEB

Udržitelnost

V tomhle pilíři je ukotvena environmentální stránka projektů NEB. Kompas používá definici udržitelnosti obsaženou v European GreenComp framework: “Udržitelnost znamená upřednostňování potřeb všech živých organismů a celé planety tím, že lidské aktivity nepůjdou za hranice možností planety Země.”

1. Stupeň – přepracovat

Projekt, který je udržitelný, přepracovává produkty, služby a místa tak, aby snížil znečištění, které vytváří ve svém okolí. Snižuje jejich spotřebu přírodních zdrojů, materiálů a energií.

Sleduje životní cyklus produktů, je si vědom své vlastní stopy, kterou zanechává na životním prostředí a snaží se ji minimalizovat.

Jaké otázky si klást?

1. Jak může projekt pokrýt své potřeby méně materiálově intenzivní cestou?
2. Můžeme prodloužit jeho dobu užitekosti, např. pomocí renovací a upgradů?
3. Můžeme snížit stopu, kterou projekt zanechává na životním prostředí?
4. Můžeme některé materiály nahradit jinými, šetrnějšími, např. přírodními materiály?
5. Můžeme k chodu projektu použít obnovitelné zdroje?

2. Stupeň – uzavřít kruh

Projekt druhého stupně udržitelnosti se snaží uzavřít lineární životní cyklus produktu a umožnit jeho opakované využívání (cirkularitu). Dívá se na celý průmyslový systém, v kterém výroba produktu probíhá a spolupracuje se všemi aktéry jednotlivých fází výroby.

Jaké otázky si klást?

1. Pracuje projekt s principy cirkulární ekonomiky?
2. Spolupracují všichni aktéři výrobního cyklu spolu?
3. Je zde přehled o tom, jaká byla uhlíková či jiná environmentální stopa před, během a po realizaci projektu?
4. Obsahuje projekt plán nulové tolerance vůči emisím?
5. Započítává projekt nepřímé efekty, které může mít na životní prostředí v delším časovém horizontu a napříč odlišnými místy? Dochází k určitým kompromisům mezi různými kritérii udržitelnosti?

3. Stupeň – regenerovat

Takový to projekt navrácí do přírody víc, než si z ní bere. Podporuje biodiverzitu, obnovu přírody a expanzi přírody.

Dívá se na svět a ekosystémy v něm jako na celek. Snaží se měnit paradigmaty a chování společnosti vůči přírodě k lepšímu. Je si vědom všech aspektů a specifik ekosystému, ve

kterém existuje a zvažuje veškeré možné efekty, kterými může přírodu ovlivnit napříč územími a časem.

Jaké otázky si klást?

1. Navrací projekt do přírody víc, než bere, např. ukládáním CO₂?
2. Je zde pochopení vnitřním pochodům ekosystému, které mohou pomoci k obnově krajiny a biodiverzity?
3. Zahrnuje vizi na změnu chování společnosti vůči přírodě nebo posunu určitého paradigmatu?

Estetika

Umění a kultura, ve všech jejích podobách, hrají nepostradatelnou roli v našich životech a dodávají jim smysl a krásu. Kompas zavádí tři kumulativní stupně ambicióznosti projektu, které hodnotí jeho estetickou stránku:

1. Stupeň – vzbuzovat

Projekt, který je estetický, jde ve svých cílech za hranici pouhé funkčnosti. Zlepšuje naše životy po jejich fyzické či mentální stránce tím, že působí na naše smysly a emoce a aktivuje v nás hlubší prožitek, než je pouhé naplnění základních potřeb. Spojuje unikátní kulturní, společenské a přírodní kvality daného místa tak, aby nám nabídl jedinečný prožitek.

Jaké otázky si klást?

1. Zahrnuje projekt aspekt pohodlí a příjemného prožitku jeho uživatelů?
2. Zahrnuje projekt smyslové a emoční prožívání jeho uživatelů?
3. Reflektuje projekt jedinečnosti a specifické vlastnosti jeho umístění a využívá lokální materiály či znalosti místních obyvatel?
4. Oplývá projekt vlastními unikátními estetickými prvky? (výběr materiálů, barev, jejich kombinacemi atd.)

2. Stupeň – spojovat

Projekt, který míří na druhý stupeň estetičnosti, umožňuje smysluplné společenské interakce a kolektivní prožitek. Vzbuzuje pocit sounáležitosti a spojuje lidi z různorodých komunit a kulturních prostředí. Tyto zážitky podporují otevřenost a vzájemné pochopení napříč společnostmi.

Jaké otázky si klást?

1. Nabízí projekt atraktivní a příjemné prostředí, které láká lidi z odlišných prostředí?
2. Dává lidem z odlišných zázemí pocit sounáležitosti? Posiluje tento pocit?
3. Nabízí uživatelům možnost dozvědět se více o odlišných lidech, místech a kulturách?
4. Je projekt interaktivní? Umožňuje nové setkání, objevy a poznání? Jak můžou uživatelé interagovat v rámci projektu?

3. Stupeň – integrovat

Projekt nejvyššího stupně krásy/estetičnosti umožňuje kolektivní tvoření a přeměnu míst, životních stylů a komunit, s kterými se identifikujeme. Integruje nové společenské a kulturní hodnoty, a to především skrze hluboký prožitek širšího vnímání toho, kdo jsme „my“, včetně tvorů mimo lidskou společnost. Očekává změny v budoucnosti, které vyvrcholí dlouhodobými transformacemi naší společnosti.

Jaké otázky si klást?

1. Můžou uživatelé skrze projekt přehodnotit svůj pohled na život a na svět?
2. Dokáže projekt generovat nové, smysluplné zvyky a způsoby?
3. Reflektuje projekt potřeby jeho budoucích uživatelů? Jak jsou tato dlouhodobá řešení v projektu zpracována?
4. Má projekt pozitivní transformační efekt na životy jeho uživatelů? Jak mění jejich životy?

Inkluze

Třetí pilíř Nového evropského Bauhausu stojí na konceptu inkluze a obohacuje ho koncepty rovnosti, dostupnosti a přístupu pro všechny. 3. stupně inkluze staví na základní hodnotě

rovného přístupu k příležitostem a zdrojům pro všechny členy společnosti a podporuje interakce napříč kulturami, pohlavími a věkem.

1. Stupeň – zahrnout

Tento projekt garantuje přístup všem lidem bez ohledu na jejich rozdílnosti. Pomáhá těm, kteří jsou nějak znevýhodněni a upřednostňuje tyto skupiny obyvatel.

Jaké otázky si klást?

1. Můžou projekt využívat všichni lidé, i přes možná znevýhodnění, kterým čelí?
2. Jsou benefity projekty finančně dostupné?
3. Uvažuje projekt speciální potřeby znevýhodněných obyvatel?

2. Stupeň – konsolidovat

Projekt posiluje a posouvá rovnost mezi odlišnými skupinami obyvatel. Ochrání sociální spravedlnost. Inkluze a rovný přístup jsou zajištěny formálními, strukturálními mechanismy projektu, jako je financování, byznys model, pravidla, plánování, regulace atd.

Jaké otázky si klást?

1. Chrání projekt dlouhodobě sociální spravedlnost?
2. Nabízí rovné příležitosti a zdroje?
3. Pomáhá eliminovat segregaci mezi komunitami?

3. Stupeň – transformovat

Inkluze inspiruje k novým způsobům, jak žít pohromadě, stavějící na solidaritě a kooperaci a zvyšuje povědomí s diskriminací a nespravedlnostech. Tento projekt je vzorem, který může být napodoben i na jiných místech a bourá zastaralé společenské modely, vytváří nové hodnoty a přináší pozitivní změny na společenské úrovni.

Jaké otázky si klást?

1. Přináší projekt nové možnosti, jak žít pohromadě?
2. Má ambici přemáhat zastaralé a nespravedlivé společenské modely?

Kompas k pracovním principům NEB

Participativní proces

Tento princip referuje o tom, do jaké míry jsou komunity ovlivněné projektem zapojeny do rozhodovacího procesu o podobě a implementaci projektu. Předpokladem je, že občanská společnost a reprezentace dotčených komunit budou vždy zapojeny do rozhodování otázek ohledně projektu.

1. Stupeň – konzultovat

Projekt obsahuje již zavedené komunikační kanály mezi všemi zúčastněnými stranami. To zahrnuje sdílení informací o projektu, konzultování jednotlivých kroků v realizaci projektu atd. Tok informace je zde především jednostranný a plynou od majitele projektu směrem k dotčeným komunitám, vrací se zpětná vazba uživatelů k developerům.

Jaké otázky si klást?

1. Jsou zúčastněné strany informovány o průběhu projektu?
2. Je povědomí o tom, kdo by se mohl ocitnout v situaci, kdy je z procesu tvorby a implementace projektu vyloučen?
3. Do jaké míry mohou zúčastněné strany mluvit do formování finální podoby projektu?

2. Stupeň – tvořit společně

Projekt spolupracuje se všemi zúčastněnými stranami jako s rovnocennými partnery a poradci, kteří spolu-formulují cíle a pravidla projektu. Výměna informací je dynamická a proudí rovnoměrně oběma směry.

Jaké otázky si klást?

1. Zpracovává projekt příspěvky všech zúčastněných stran?
2. Jsou dotčené komunity přítomné v rozhodovacím procesu?
3. Cílí projekt na spolupráci se zúčastněnými stranami?

4. Snaží se projekt zapojit do rozhodovacího procesu ty skupiny/jednotlivce, kteří jsou z rozhodovacího procesu z nějakého důvodu vyloučení?

3. Stupeň – sebeřízení

Zúčastněné strany vyjednávají s vlastníky projektu o jeho podobě ve všech fázích projektování, jsou v rozhodovacím procesu zapojeny od začátku do konce. Komunity mají ve své moci dělat rozhodnutí o postupu projektu a řídit projekt.

Jaké otázky si klást?

1. Posiluje projekt iniciativy přicházející „zdola“?
2. Cílí projekt na to, aby byly zúčastněné strany legálními spoluvlastníky projektu?
3. Jsou majitelé projektu ochotni postavit sami sebe stranou a nechat dotčené komunity realizovat vlastní agendu?
4. Jaká opatření projekt zavádí proto, aby byla zajištěna participace dotčených stran na rozhodovacím procesu?

Víceúrovňové zapojení

Víceúrovňové zapojení napříč prostorem, časem a úrovněmi, v horizontálním i vertikálním rozdělení, je klíčové pro vyhodnocení efektů globálních výzev na lokálních úrovních (např. vliv kontinentálního klimatu na lokální klima, národní ekonomická situace a regionální ekonomika atd.)

NEB projekt by měl implementovat výměnu informací mezi vertikálními a horizontálními úrovněmi aktérů a pokročit k jasně definované spolupráci těchto úrovní. Nejvyšší možnou ambicí v tomto ohledu je propojit snažení aktérů s podobným zaměřením na lokální a globální úrovni a překlenout tak původní lokální rozsah projektu. Kombinuje se tak řešení lokálních problémů se systematickým řešením globálních problémů.

1. Stupeň ambice – pracovat lokálně

Víceúrovňový NEB projekt prvního stupně propojuje horizontálně, tj. na stejné úrovni, neformální aktéry (sousedství, komunity, skupiny atd.) a/nebo formální instituce (lokální

institute) anebo se s těmito skupinami spojuje, aby měnil lokální prostředí k lepšímu pomocí cílených řešení.

Jaké otázky si klást?

1. Interaguje projekt s lokálními skupinami?
2. Ovlivňuje projekt lokální životní prostředí?
3. Kultivuje projekt cílená lokální řešení problémů?

2. Stupeň ambice – pracovat napříč úrovněmi

Takovýto projekt propojuje formální a neformální aktéry vertikálně, tj. napříč různými úrovněmi (např. město – region) a posouvá tak lokální cílené iniciativy za původní hranice jejich působnosti (např. lokální studie se připojí k celonárodní snaze řešení určitého problému).

Jaké otázky si klást?

1. Interaguje projekt se sítěmi a aktéry, kteří působí za hranicemi vymezení projektu? (např. nejen městská správa, ale i regionální autority)
2. Pracuje projekt na vícero vertikálních úrovních? (např. konkrétní škola + síť univerzit)
3. Snaží se mít projekt dopad na vícero úrovních? (např. vylepšení místní organizace + podnět k reformám v rámci sdružení podobných organizací)

3. Stupeň ambice – pracovat globálně

Víceúrovňový projekt s nejvyšší ambicí spojuje sítě, organizace, instituce či jiné vládní i nevládní aktéry z různých zemí, kteří sdílejí podobné cíle a zaměření, čímž lokálně cílené řešení problému nabývá mezinárodního významu.

Jaké otázky si klást?

1. Cílí projekt na globální transformační efekt?
2. Zamýšlí projekt, jak by jeho lokální řešení konkrétního problému mohlo přispět k společné mezinárodní snaze v dané problematice?

Transdisciplinární přístup

NEB projekty by měli kloubit dohromady vědomosti, zkušenosti a praktiky z různých vědních a profesních oborů. Společně tyto obory pracují na komplexních řešení, vylepšení našich životních prostředí z hlediska sociálních, ekonomických, kulturních, environmentálních a architektonických aspektů.

1. Stupeň ambice – být multidisciplinární

Tento projekt adresuje problém v rámci určité uzavřené tematiky, přistupuje k němu však z perspektivy různých vědomostních disciplín.

Jaké otázky si klást?

1. Pracují na projektu různé disciplíny? Jak spolupracují?
2. Je zde společná definice daného problému, uznávaná různými aktéry a zájmovými skupinami?
3. Kolik různých oborů je zapojeno? Dají se zapojit i ostatní?
4. Jak vzdálené si jsou jednotlivé disciplíny a obory zapojené do projektu?

2. Stupeň ambice – být interdisciplinární

Tento projekt adresuje problém, který se prolíná ve vícero vědních/profesních disciplínách. Řešení daného problému tedy pomůže několika oborům, je to jejich sdílený cíl.

Jaké otázky si klást?

1. Jak intenzivně spolu dané disciplíny komunikují?
2. Vytvoří projekt nové vědomosti?
3. Interagují zjištěné výsledky mezi sebou?

3. Stupeň ambice – jít za hranice disciplíny

Tento projekt spojuje formální vědomosti (věda, akademické obory) s těmi neformálními (lidové znalosti a tradiční techniky) v cestě za společným cílem. Spojuje lidi z odlišných politických, ekonomických a společenských zázemí a veřejnost, aby společně přicházeli na

nová řešení a odlišný narativ, než jaký znali doposud. Tím, že projekt zahrne tradiční, místní vědomosti a kulturní a společenské normy, obohatí vědecký pohled na věc o vhléd do problematiky, kterým oplývají místní společenství.

Jaké otázky si klást?

1. Jsou zahrnuti místní neformální nositelé vědomostí?
2. Je k formálním a neformálním aktérům přistupováno stejně?
3. Sdílejí všichni aktéři společný cíl? Jak se ho dá dosáhnout společně?
4. Je v projektu vybudován proces, který umožňuje spolupráci různých vědomostních polí?

Aplikace Kompasu – Příklady

NEB projekty musí splňovat všechny hodnoty a pracovní principy alespoň na stupni 1.

K tomu, aby se projekt dostal na vyšší stupeň, musí pochopitelně splňovat všechny náležitosti stupňů nižších. Projekt tedy nemůže jen tak skočit na stupeň 3 bez adresování kritérií stupně 1 a 2.

Kompas demonstruje rozbor stupně aplikace hodnot a pracovních principů NEB na 8 případových studiích, reprezentujících širokou škálu typů projektů – jedná se o budovy, produkty, vzdělávací programy či společenské iniciativy. Projekty se liší v umístění, stupni rozvoje a jejich měřítku.

Jde o tyto projekty:

- **Korzo Zálesie, Slovensko, 2022**
  - Revitalizace nábřeží Malého Dunaje pro volnočasové aktivity
- **Hal5, Belgie, 2017**
  - Víceúčelové místo pro setkávání lidí ze sousedství, zařízené v opuštěné nádražní budově
- **MadreProject, Itálie, 2021**
  - Pekařská škola, která využívá svoje prostory pro spojování lidí z komunity
- **Flaux, Německo, 2022**

- Inovativní textilní materiál vyrobený z odpadu vznikajícího v květinářském průmyslu
- **BUGA Wood Pavilion, Německo, 2017**
  - Přenosná, architektonicky zajímavá stavba, vyrobená za použití minimálního množství materiálu, který je navíc recyklovatelný
- **Arkki's Learning Via Participation Model**
  - Vzdělávací model umožňující dětem účastnit se územního plánování města. Model byl testovaný v Bangkoku a ve Vietnamu
- **Krater Creative Laboratory, Slovinsko, 2021**
- Komunitou vedený kreativní prostor, využívaný pro ekologicky a sociálně zaměřené workshopy, postavený v oblasti připomínající kráter poblíž centra Ljublaně. Workshopy pomáhají obyvatelům města více si všímat životního prostředí kolem sebe.

[Detailní popis případových studií a hodnocení toho, jak si projekty s kritérii NEB poradily, naleznete zde.](#)